

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030506 « Прикладна статистика »
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою
Бізнес-статистика та аналітика
(назва освітньої програми)

на тему: **«СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ТА
ДИНАМІКИ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ»**
(назва теми)

Виконавець:

Студентка обіково-економічного
факультету
Мотишена В. В. _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Милашко О. Г. _____

ОДЕСА – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. ефективність економіки будь-якого суспільства в першу чергу характеризується обсягом валового внутрішнього продукту та джерелами його формування, адже основою кожної могутньої держави є потужна та стабільна економіка. Якісне формування валового внутрішнього продукту є одним з основних чинників підвищення конкурентоспроможності держави на світовому ринку. Валовий внутрішня продукт - узагальнюючий результат річного функціонування національного господарства і одночасно основне джерело його подальшого розвитку. Подвоєння ВВП при його якісному оновленні залишається однією з найактуальніших і фундаментальних проблем на сьогоднішній день. Разом з тим зростання валового внутрішнього продукту не є самоціллю, що вимагає виділення двох аспектів. По-перше, чому збільшується ВВП, по-друге, за рахунок чого можна досягти зростання, якими засобами. В офіційних документах підкреслюється, що зростання ВВП спрямоване на подолання бідності. Бідність, як відомо, пригнічує економіку, тому що знижує ринковий попит, отже гальмує розвиток виробництва.

Зростання ВВП, спрямоване на підвищення добробуту народу, стимулює ефективність праці, головного ресурсу економіки і основного джерела збільшення валового внутрішнього продукту. Поряд з підвищенням ефективності праці на основі модернізації виробництва важливе значення для вирішення поставленого завдання має раціональна структура економіки, і зокрема, галузева структура. Сформована на сьогоднішній день структура не може задовольнити. Динамізм відтворювальних зв'язків супроводжується глибокими структурними зрушеннями, що можна не враховувати при розробці державної, структурної політики.

Мета дослідження. Метою даної випускної роботи є проведення статистичного дослідження структури та динаміки валового внутрішнього продукту в Україні.

Завдання дослідження:

- встановити діалектичну взаємодію макро- та мікропроцесів в економіці, що визначає динаміку валового внутрішнього продукту; .
- через систему національних рахунків розкрити зміст валового внутрішнього продукту як економічної категорії, що відбиває реальні процеси в сфері виробництва, розподілу, обміну та споживанні;
- дослідити формування конкурентного середовища, порівнявши показник з країнами Євросоюзу;
- показати зміни та проблеми в галузевій структурі ВВП і сформулювати шляхи їх подолання;
- виділити чинники, що визначають прогресивну структуру економіки.

Об'єкт і предмет дослідження. Виходячи з того, що метою є дослідження показника в Україні, відповідно об'єктом дослідження виступає економічна велич та стійкість держави, а предметом – валовий внутрішній продукт, тобто, сам показник.

Методи дослідження. Існує чи не мало методів обстеження даного показника, проте, найчастіше використовують наступні три методи: виробничий, розподільчий та метод кінцевого використання. Оцінка становища проводиться за допомогою індексного методу. На основі методу екстраполяції розраховуються прогнози рівні.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою написання випускної роботи є наукова література з зазначеної проблематики, матеріали періодичних економічних статистичних видань, законодавчі та нормативно-правові акти з формування та регулювання валового внутрішнього продукту, статистична звітність, щодо структурних елементів валового внутрішнього продукту України і публікації Державної служби статистики., а також дані статистичної служби Європейського союзу.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Публікації:

Мотишена, В. В. *Статистичне дослідження структури та динаміки валового внутрішнього продукту* [Текст] / В. В. Мотишена, О. Г. Милашко // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 79 – 85

У кваліфікаційній роботі наведено:

- 35 ілюстрацій;
- 4 таблиці;
- 32 найменування у списку використаних джерел;
- 13 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі роботи *«Теоретичні основи статистичного дослідження валового внутрішнього продукту»* розглянуто поняття, склад валового внутрішнього продукту, види, механізми його формування та регулювання, особливості статистичного вивчення.

У другому розділі роботи *«Аналіз інтенсивності розвитку та структури валового внутрішнього продукту України»* показано методи розрахунку валового внутрішнього продукту та методи дослідження динаміки та структури показника за період 2011-2018 років, а також методи визначення рівняння тренду, оцінка його якості та приведення прогнозних рівнів.

У третьому розділі роботи *«Статистичний аналіз динаміки та структури валового внутрішнього продукту країн Євросоюзу»* проводиться безпосередній аналіз динаміки та структури ВВП України та країн Євросоюзу, а саме Швеції та Чехії за період 2011-2018 років. Оскільки розглянуто 3 основні методи розрахунку ВВП, відповідно структуру розраховано на виробничій, розподільчій та кінцевій стадії виробництва, а також описано галузеву структуру України у 2010, 2014 та 2018 роках. Третій розділ також включає в себе розрахунок рівняння тренду та визначення прогнозних рівнів на наступні три роки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

Україну не можна віднести до числа країн з високим рівнем ВВП, але вона не стоїть на місці, долаючи щороку кілька сходинок вгору, запроваджуючи новітні методики підвищення рівня ВВП в країні, беручи приклад з сусідніх та інших європейських держав. Перш за все, було розраховано динаміку показника країн Євросоюзу, і отримано наступні результати:). В Україні за період 2011-2018 років валовий внутрішній продукт збільшився на 2479360 млн. грн., що складає майже у 3,3 рази більше, або на 229,7 %. У Швеції за даний період валовий внутрішній продукт збільшився на 36,0%, а в Чехії - на 33,9%.

Рівень ВВП в Україні в середньому щорічно протягом аналізованого періоду збільшувався на 309920,0 млн. грн. або у 6,299 рази, що складає 529,9%. У Швеції рівень ВВП в середньому щорічно збільшувався на 158 365,5 млн. шведських крон, або у 1,039 рази, або на 3,9%. У Чехії ці показники відповідно склали 167 740,3 млн. чеських крон, 1,037рази або 3,7.

Розрахувавши такі показники, ми маємо можливість порівняти середні темпи приростів ВВП цих трьох країн за допомогою коефіцієнта випередження. Так, у 2011-2018 роках відносна швидкість зростання ВВП в Україні випереджує зростання ВВП в Швеції на 312,8 %, а в Чехії – на 335,1 %.

Після проведення аналізу динаміки можна перейти безпосередньо до аналізу структурних елементів ВВП.

Першим і найбільш поширеним методом розрахунку ВВП є виробничий, до складу якого входять валова додана вартість та чисті податки на продукти. Розрахувавши питому вагу кожного елементу та провівши аналіз, можна прийти до висновку, що в усіх трьох країнах доля валової доданої вартості перевищує долю чистих податків на продукти протягом усього аналізованого періоду, тобто, за період 2011-2018 років, і таке явище зберегло стабільність.

Питома вага валової доданої вартості у складі валового внутрішнього продукту України відхиляється від питомої ваги валової доданої вартості Швеції в середньому на 2,7 процентні пункти, а Чехії – на 4,1 процентний пункт. Доля чистих податків на продукти у складі валового внутрішнього продукту України відхиляється від часток цих показників в Швеції та Чехії аналогічно – на 2,7 та 4,1 процентні пункти відповідно.

У 2018 році порівняно з 2010 роком в Україні обсяг валової доданої вартості збільшився на 2 062 488 млн. грн., або у 3,161 рази або на 216,1%.

Як ми бачимо, не дивлячись на те, що обсяг валової доданої вартості в середньому щорічно збільшувався на 15,5% протягом 2011-2018 років, але питома вага у складі ВВП за цей період зменшилась на 3,7%. Слід підкреслити, що стабільної тенденції не спостерігається, адже показник весь час змінював свій напрям. Стрімке зниження спостерігається у 2011 та 2015 роках.

У 2018 році порівняно з 2010 роком обсяг чистих податків на продукти в Україні збільшився на 416 872 млн. грн., тобто, у 4,338 рази, що в свою чергу на 333,8% більше.

В загальному, обсяг чистих податків протягом 2011-2018 років в середньому щорічно збільшувався на 52 109 млн. грн., тобто на 20,1%. Питома вага чистих податків на продукти у складі ВВП у 2018 році порівняно з 2010 збільшилась на 3,6%.

Наступним методом розрахунку валового внутрішнього продукту є розподільчий, який передбачає в своєму складі наступні елементи: оплата праці найманих робітників, валовий прибуток та змішаний дохід, податки на виробництво та імпорт за вирахуванням субсидій.

Питома вага оплати праці найманих робітників у складі валового внутрішнього продукту України відхиляється від питомої ваги оплати праці найманих робітників Швеції в середньому на 6,1 процентні пункти, а Чехії – на 10,0 процентний пункт. Доля валового прибутку та змішаних доходів у складі валового внутрішнього продукту України відхиляється від часток цих показників в Швеції та Чехії аналогічно – на 8,9 та 6,5 процентні пункти відповідно. Питома вага податків на виробництво та імпорт у складі валового внутрішнього продукту України відхиляється від питомої ваги податків на виробництво та імпорт Швеції в середньому на 6,5 процентні пункти, а Чехії – на 4,8 процентний пункт.

У 2018 році порівняно з 2010 роком в Україні обсяг оплати праці найманих працівників збільшився на 958 811 млн. грн., або у 2,850 рази або на 185,0%.

Як ми бачимо, не дивлячись на те, що оплата праці найманих працівників в середньому щорічно збільшувалась на 14,0% протягом 2011-2018 років, але питома вага у складі ВВП за цей період зменшилась на 6,5%. Слід підкреслити, що стабільної тенденції не спостерігається, адже показник весь час змінював свій напрям. Продовжуване зменшення спостерігається протягом 2013-2016 років, після цього, показник почав знову зростати.

У 2018 році порівняно з 2010 роком в Україні обсяг валового прибутку та змішаного доходу збільшився на 1 099 539 млн. грн., або у 3,536 рази або на 253,6%.

Сума валового прибутку за змішаного доходу постійно зростала, тому, можна визначити, що вона в середньому щорічно збільшувалась на 17,1% протягом 2011-2018 років, і питома вага у складі ВВП за цей період також збільшилась на 2,9%. Хоча пікового значення питома вага валового прибутку та змішаного доходу набула у 2016 році і склала 47,9%. Це свідчить про те, що питома вага інших складових у цьому році зменшилась, а валовий внутрішній продукт майже на половину складався з валового прибутку чи змішаного доходу.

У 2018 році порівняно з 2010 роком обсяг податків на виробництво та імпорт за вирахуванням субсидій в Україні збільшився на 421 010 млн. грн., тобто, у 4,301 рази, що в свою чергу на 330,1% більше.

В загальному, обсяг податків на виробництво та імпорту протягом 2011-2018 років в середньому щорічно збільшувався на 52 626,25 млн. грн., тобто на 20,0%. Питома вага податків на виробництво та імпорту у складі ВВП у 2018 році порівняно з 2010 збільшилась на 3,6%.

Починаючи з 2013 року обсяг податків на виробництво та імпорту починає стрімко зростати і таке зростання продовжується досі. Проте, питома вага цього показника у складі ВВП постійно змінює свій напрям. Найбільшого значення частка податків набула у 2015 році і склала 15,9%, проте, з того часу, показник постійно знижується, але це зниження є плавним.

Наступним методом розрахунку валового внутрішнього продукту є метод кінцевого використання, який передбачає в своєму складі такі елементи: кінцеве споживання, валове нагромадження та сальдо експорту та імпорту товарів та послуг.

Питома вага витрат на кінцеве споживання у складі валового внутрішнього продукту України відхиляється від питомої ваги витрат на кінцеве споживання у Швеції в середньому на 15,9 процентні пункти, а Чехії – на 19,4 процентний пункт. Доля валового нагромадження у складі валового внутрішнього продукту України відхиляється від часток цих показників в Швеції та Чехії аналогічно – на 5,7 та 7,6 процентні пункти відповідно.

У 2018 році порівняно з 2010 роком в Україні обсяг витрат на кінцеве споживання збільшився на 2 299 173 млн. грн., або у 3,562 рази або на 256,2%.

Витрати на кінцеве споживання протягом аналізованого періоду постійно збільшувались, в середньому щорічно відбувалось збільшення на 17,2%. Питома вага показника у складі ВВП теж збільшилась на 6,6%. Якщо глянути на рисунок, можна помітити, що кожні кілька років тенденція змінювалась: протягом 2011-2013 років питома вага стрімко почала зростати, але після 2013 року відбулося зворотне явище. Після 2016 року питома вага показника знову почала зростати, і це зростання триває досі.

У 2018 році порівняно з 2010 роком в Україні обсяг валового нагромадження збільшився на 442 657 млн. грн., або у 2,965 рази або на 196,5%.

Сума валового нагромадження починаючи з 2014 року постійно зростала. Протягом усього періоду валове нагромадження в середньому щорічно збільшувалось на 55 332,1 млн. грн, що складає 14,6%. Питома вага показника у складі ВВП аналогічно почала зростати починаючи з 2014 року, проте таке зростання тривало лише 2 роки, отже, після 2016 року частка валового нагромадження почала зменшуватись. Загалом, протягом усього періоду вона зменшилась на 2,1%. Зменшення показника за останні роки пояснюється збільшенням питомої ваги іншого елемента.

Щодо третього елемента ВВП – сальдо експорту-імпорту, то впродовж аналізованого періоду воно було від'ємне, тобто країна витратила валютні кошти в більшому обсязі, ніж заробляла на зовнішній торгівлі. Це, безумовно, негативне явище. У 2018 році порівняно з 2010 роком обсяг чистого експорту зменшився на 262 470 млн. грн. Питома вага в свою чергу зменшилась на 4,6%. Пікове значення зафіксовано у 2013 році: частка чистого експорту тоді

становила -9,2%. Таке явище є негативним для економіки країни в цілому. Для того, аби подолати цю проблему, необхідно більшою мірою виробляти товари та послуги, що в свою чергу приведе до наступних змін: країна зможе забезпечити себе власною продукцією, за рахунок чого зменшиться імпорт. Коли власні потреби буде повністю задоволено, створені блага можливо буде експортувати за кордон, тим самим, збільшуючи чистий експорт, а також валовий внутрішній продукт країни.

Узагальнюючи вище сказані висновки, можна сказати, що збільшення ВВП на 2 479 360 млн. грн. в Україні за період 2011-2018 років характеризується зміною його структурних елементів, а саме, за рахунок зміни витрат на кінцеве споживання, ВВП збільшився на 2 299 173 млн. грн., за рахунок зміни обсягу валового нагромадження показник збільшився на 442 657 млн. грн., а за рахунок зміни чистого експорту, показник зменшився на 262 470 млн. грн.

Структуру валового внутрішнього продукту прийнято розглядати на основі трьох методів розрахунку, але існує також багато інших способів аналізу структури.

Найбільший внесок у ВВП внесли: оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів - 13,2%, переробна промисловість - 11,5%, сільське і лісове господарство, - 10,1%. Найбільший приріст у 2018 р. продемонстрували такі галузі: фінансова і страхова діяльність - на 12,4%, сільське і лісове господарство - на 7,8%, будівництво - на 7,2%.

Провівши детальний аналіз динаміки та структури валового внутрішнього продукту в Україні, Швеції та Чехії, наступним етапом буде проведення аналітичного вирівнювання, яке допоможе спрогнозувати рівень валового внутрішнього продукту на 2019, 2020 та 2021 роки.

Побудоване рівняння тренду має наступний вигляд:

$$\hat{Y} = 221977,3 + 290897,6t$$

Це означає, що протягом 2011-2018 років, обсяг валового внутрішнього продукту України в середньому щорічно збільшувався на 290 897,6 млн. грн. з урахуванням існуючої тенденції до рівномірного збільшення.

Розрахувавши коефіцієнт детермінації, можна зробити висновок, що 81,3% варіації обсяг валового внутрішнього продукту України за період 2011 – 2018 років було обумовлено особливостями кожного року. Користуючись отриманим значенням коефіцієнта кореляції, можна стверджувати, що його значення є відносно високим і нам варто звернути увагу на нього в своїх інтерпретаціях, оскільки він відносно адекватно описує рівняння тренду. Наступним кроком буде безпосередній розрахунок прогнозних рівнів.

Після проведення аналізу та розрахування прогнозних рівнів, можна стверджувати, що обсяг ВВП України у 2019 році складе 3 673 565,2 млн. грн., у 2020 році – 3 964 462,8 млн. грн. та у 2021 році – 4 255 360,3 млн. грн. Тобто, даний аналіз показує, що в майбутньому очікується подальше плавне збільшення обсягу досліджуваного показника.

Протягом 2011-2018 років, обсяг валового внутрішнього продукту Швеції в середньому щорічно збільшувався на 160 698,7 млн. SEK з урахуванням існуючої тенденції до рівномірного збільшення.

Розрахувавши коефіцієнт детермінації, можна зробити висновок, що 39,4% варіації обсяг валового внутрішнього продукту Швеції за період 2011 – 2018 років було обумовлено особливостями кожного року.

ВВП Швеції у 2019 році складе 5 371 646,4 млн. SEK., у 2020 році – 5 532 345,1 млн. SEK та у 2021 році – 5 693 043,8 млн. SEK. Тобто, даний аналіз показує, що в майбутньому очікується подальше плавне збільшення обсягу досліджуваного показника.

Протягом 2011-2018 років, обсяг валового внутрішнього продукту Чехії в середньому щорічно збільшувався на 172033,9 млн. CZK з урахуванням існуючої тенденції до рівномірного збільшення.

ВВП Чехії у 2019 році складе 5 883 103,8 млн. CZK., у 2020 році – 6 055 137,8 млн. CZK та у 2021 році – 6 227 171,7 млн. CZK.

Проведений аналіз ВВП України свідчить про те, що зростання показника зумовлено ростом цін, достатній обсяг кінцевого споживання та низький рівень валового нагромадження свідчить про нестачу внутрішніх інвестицій. Необхідно запроваджувати кращу політику регулювання для вирішення проблем із від'ємним значенням сальдо торгового балансу.

Нацбанк в кінці січня цього року погіршив оцінку зростання ВВП України в минулому році з 3,4% до 3,3%, оцінюючи його в четвертому кварталі в 3,3%. Згідно з його очікуваннями, в 2019 році економіка країни збільшиться на 2,5%, а в 2020-м - на 2,9%.

АНОТАЦІЯ

Мотишена В.В. «Статистичне дослідження структури та динаміки валового внутрішнього продукту»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «6.030506 Прикладна статистика»

за освітньою програмою «Бізнес-статистика та аналітика». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти статистичного вивчення валового внутрішнього продукту України, методи його розрахунку та аналізу.

Проаналізовано динаміку, процес формування та структуру валового внутрішнього продукту, вплив зміни структурних елементів на загальний обсяг валового внутрішнього продукту, розраховано інтегральні показники структурних зрушень, а також проведено дослідження галузевої структури, узагальнено зарубіжний досвід у цій сфері.

Запропоновано основні напрями покращення ситуації, яка склалася в країні при формуванні валового внутрішнього продукту: підсилення інтегруючих функцій органів державної статистики в загальному процесі інформаційного відображення суспільних явищ в країні; вдосконалення пропорційності розвитку окремих елементів ВВП; покращення галузевої структури ВВП задля зростання дохідної частини бюджету.

***Ключові слова:** валовий внутрішній продукт, додана вартість, кінцеве споживання, ринкові ціни.*

ANNOTATION

Motyshena V. “Statistical analysis of the structure and dynamics of the gross domestic product”

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty “ 6.030506 Applied statistics”

for the educational program « Business statistics and analytics». – Odessa National Economics University.– Odessa, 2018.

The work deals with the theoretical aspects of statistical study of gross domestic product of Ukraine, methods of calculation of the gross domestic product. Author analysis the dynamics, the process of formation and structure of the gross domestic product, the effect of the change of structural elements on the total volume of the gross domestic product, the integral indicators of structural shifts are calculated, as well as the research of the branch structure has been carried out, the foreign experience in this area has been generalized.

The main directions of improvement of the situation in the country during the formation of the gross domestic product were proposed: strengthening of the integrative functions of the state statistics bodies in the general process of information display of social phenomena in the country; improving the proportionality of the development of individual elements of GDP; improving the sectoral structure of GDP in order to increase the revenue side of the budget.

***Keywords:** gross domestic product, value added, final consumption, market prices.*